

permettant un perfectionnement progressif. Ce processus est influencé par l'action et la manière de penser. Dès le moment, où un dialecte devient langue nationale, son perfectionnement s'intensifie et s'accélère.

Après avoir traité du lexique, M. Budagov s'occupe de problèmes concernant l'évolution de la structure grammaticale. Il parle de la théorie des étapes successives dans l'évolution des langues en mentionnant surtout des essais soviétiques entre 1920 et 1950 environ. Il discute ensuite les questions de l'isomorphisme et de la typologie. Il insiste sur l'influence des facteurs extérieurs, notamment sociologiques et culturels, sur l'importance de la simultanéité dans les études comparatives et sur la portée de l'analyse historique dans les recherches typologiques. En comparant la structure de la phrase en latin et en ancien français d'une part et en russe moderne (pourquoi pas particulièrement en français moderne?) de l'autre, M. Budagov juge que la phrase est de nos jours plus indépendante du contexte qu'elle ne l'était autrefois ce qui est un progrès incontestable dans l'évolution du plan grammatical.

En parlant de la déclinaison dans les langues romanes, il attire notre attention sur le fait que la catégorie des cas est moins constante que celle du nombre parce que cette dernière est, du point de vue logique, plus „claire“ et que l'expression du nombre ne peut être suppléée par des procédés syntaxiques. La catégorie du nombre, étant plus universelle, prédomine sur celle des cas.

En étudiant l'emploi des terminaisons du pluriel en roumain contemporain, il constate l'épanouissement de -i. Comme c'est la seule terminaison qui figure chez les substantifs de tous les genres, on peut l'expliquer comme le résultat de la tendance d'exprimer le pluriel d'une manière unitaire.

On peut ne pas être d'accord avec l'auteur sur plusieurs points et ne pas approuver la manière dont il trouve à redire les autres linguistes (nous préférierions souligner ce qu'il y a de positif et de durable dans leurs œuvres), mais il faut avouer que ses observations sont justes et que la présentation des matériaux est claire. C'est donc avec profit qu'on lira cet ouvrage.

Otto Ducháček

Ilse Lehiste: Some Acoustic Characteristics of Dysarthric Speech. S. Karger, Basel—New York, 1965, 114 pages.

Ce livre est dû à une expérimentation réalisée par l'auteur avec une équipe de dix Américains d'âges et d'occupations différentes atteints pour diverses causes de dysarthrie de la parole. L'auteur a préparé pour l'expérimentation un test de 100 mots monosyllabiques et 60 mots de deux syllabes. La prononciation de ces 160 mots exécutée par chaque personne a été enregistrée et analysée au moyen de sonagrammes dans les laboratoires de „Medical Center at the University of Michigan“. Le livre s'occupe de l'analyse phonétique des déviations de la prononciation correcte et ne contient pas d'explications et de remarques médicales.

En analysant les sonagrammes on a prêté attention surtout:

1. à la fréquence centrale de trois premiers formants et au sommet de syllabe
2. à la durée du sommet de syllabe
3. à la durée des consonnes initiales et finales
4. à la position des formants au point de transition de la consonne initiale au sommet de syllabe et à la position des formants au point de transition du sommet de syllabe à la consonne finale
5. à la position des formants au cours de la réalisation des consonnes
6. à l'énergie concentrée dans les affriquées et dans l'explosion des occlusives.

Le livre se compose de trois parties: de l'explication de la méthode, d'une analyse détaillée de la parole de chaque personne et d'un aperçu des déviations. Les déviations sont divisées en trois groupes, en déviations causées par un contrôle insuffisant des cordes vocales, par un contrôle insuffisant de l'activité du voile du palais et en déviations dans l'articulation (la manière et le point d'articulation, la palatalisation, la neutralisation des oppositions, etc.).

L'analyse de la parole de chaque personne est complétée par un diagramme de son système des voyelles. Les déviations dans la formation des consonnes initiales et finales et dans les groupes de consonnes sont présentées chez chaque personne par douze sonagrammes choisis. (Chez un seul malade on compare sa prononciation avant et après le traitement à la clinique.)

Le livre qui n'est pas étendu est intéressant pour le linguiste et surtout pour le phonéticien.

Marie Josková

Jozef Mistrík: Slovenská štylistika. Slovenské pedagogické nakladateľstvo, Bratislava 1965.

1. Po stručné praktické štylistické príručce (*Praktická slovenská štylistika*, 1. vyd. Bratislava 1961, 2. vyd. Bratislava 1963) zpracoval autor štylistickou problematiku znovu v knihe nejn

rozsáhlejší, ale také v mnohém směru obsažnější a prohloubenější. Odborníkům i celé slovenské veřejnosti se tak dostala do rukou práce, jakou bychom naléhavě potřebovali i pro češtinu.

Celkové pojetí i způsob zpracování *Slovenské stylistiky* ukazuje, že se autor dobře seznámil se stylistickou teorií pražské školy. Při výkladech základních stylistických pojmů z ní vychází, opírá se o ni.

Kniha má dvě hlavní části. V první s názvem *Stylotvorné činitele a jazykové štýly* se podává obecná teorie stylistická, v druhé nazvané *Stylistické prostriedky* se autor podrobně obírá stylistickým rozvrstvením prostředků jazykového systému v oblasti slovníku i gramatiky a jejich slohovým využitím. K této části jsou také připojeny důležité poznámky o kompozici jazykových projevů, zejména o členění textu, a o nejdůležitějších slohových postupech.

2. Výklady základních stylistických pojmů v první části práce začínají charakteristikou a rozбором slohotvorných činitelů. Je to jedna z podstatných složek stylistické systematiky. Autor dělí slohotvorné činitele tradičně na subjektivní a objektivní. Mezi subjektivní zahrnuje intelektuální vyspělost autora projevu, temperament a povahu, sociální zařazení, osobní sklony, pojetí tematiky, postoj k tematice a k adresátovi, momentální duševní stav a některé jiné (např. stupeň ovládnutí jazyka, zkušenost aj.). Za hlavní objektivní činitele určující způsob výběru a organizace jazykových prostředků v projevech pokládá funkci projevu, prostředí (soukromé nebo veřejné), jazykový materiál (jazyk mluvený a jazyk psaný), kontakt s adresátem a stupeň připravenosti.

Snad právě proto, že se Mistríkův výčet slohotvorných faktorů v podstatě shoduje s dosavadní stylistickou tradicí, pokládáme za potřebné připojit k němu několik poznámek. V soustavě slohotvorných činitelů objektivních se pravidlem uvádí jako jeden z faktorů to, zda je projev realizován zvukově nebo graficky. To znamená, že se rozdíl v jazykové výstavbě projevů mluvených a psaných chápou dosud běžně jako jevy povahy stylistické, že poměr jazyk (projev) mluvený — jazyk (projev) psaný je interpretován jako stylistická záležitost. To ovšem není tak nesporné. Rozdíl v jazykové výstavbě projevů mluvených a psaných jsou skutečně velké. Jsou dány specifickými podmínkami, za kterých se realizují mluvené projevy v protikladu k projevům psaným. Jejich rozbor ukazuje, že k základním specifickým podmínkám působícím na jazykovou výstavbu projevů mluvených patří: 1. nepřipravenost, improvizovanost mluveného projevu (nedostatek výpovědní perspektivy); 2. sepětí projevu se situací, a to jednak s objektem promluvy, jednak s adresátem projevu; 3. možnost využít ke sdělení prostředků jiných semiologických soustav, tj. jednak prostředků zvukových (přízvuk, důraz, intonace, pauzy aj.), jednak prostředků motoricko-mimických (gesta, mimika aj.).

Tyto podmínky se odrážejí ve vlastní jazykové výstavbě mluvených projevů zhruba takto: Improvizovanost se projevuje v nemotivovaném porušování ustálených způsobů vyjadřování syntaktických vztahů (anakoluty, opakování, hojně vsuvky, parazitní výrazy, neúkonné pauzy aj.) a v hojném užívání preparativních výrazů (např. *no tak tedy...* aj.). Časté sepětí mluveného projevu s objektem promluvy vede k hojnému užívání ukazovacích slov místo přímých pojmenování a je vlastní příčinou časté situační elipsy. Závazné sepětí mluveného projevu s adresátem odráží se v hojném užívání oslovení a jiných kontaktních výrazů (*pravda, že ano, no ne?*) do promluvy vkládaných; k nim patří svou funkcí i dativ sdílnosti a užívání tzv. objektové spony (např. *to máš tak; to máš těžký* aj.). Kontakt a adresátem je také předpokladem pro využívání vět imperativních a přímých otázek. Využití prostředků zvukových a motoricko-mimických se rovněž projevuje pronikavě v jazykové výstavbě mluvených projevů: větný přízvuk umožňuje nemotivované postavení jádra výpovědi na jejím začátku a využití intonace je zase jedním ze základních předpokladů pro elipsu přísudkového slovesa. Gest a mimika umožňují mimo jiné dokonce i elipsu jádra výpovědi, což je v projevech psaných vyloučeno (např. *...a když se vrátil z toho kriminálu, tak se ale za týden v komoře...* [oběsil]). Mluvíci nahrazuje jazykové pojmenování výrazným gestem a mimikou. Také všechno to, co se zahrnuje pod název apoziopéza, vyplývá ze zmíněných specifických podmínek výstavby mluvených projevů. Tak zvané příčiny apoziopézy (vnější i vnitřní) jsou všechny ve svých důsledcích podmíněny neperspektivností mluvených projevů, přítomností adresáta projevu, možností nahradit slovo gestem a bohatě využívat prostředků zvukových, zvláště intonace.

Podíváme-li se komplexně na všechny tyto výstavbové rysy a postupy, pronikavě odlišující projevy mluvené od projevů psaných, je na první pohled zřejmé, že je ztěžší můžeme hodnotit jako jevy povahy stylistické. (Něco jiného je ovšem záměrné využívání těchto výstavbových postupů k napodobování, ke stylizaci mluvených projevů, např. v dialogu románových postav, v dramate apod.) Jsou to totiž výstavbové rysy typické pro všechny mluvené projevy vůbec, spisovné i nespisovné (hovorové, nářeční, interdialektické), ba jsou to výstavbové postupy charakteristické pro mluvené projevy v kterémkoli jazyce, neboť podmínky, jichž jsou odlišující

jsou společné všem mluveným projevům bez rozdílu. Z toho vyplývá, že mezi těmito prvky mluvenosti a prostředky opravdu slohovými je ve skutečnosti podstatný rozdíl. Jestliže slohem rozumíme „spůsob cielavedomého výberu, zákonitého usporiadania a využitia jazykových prostriedkov so zreteľom na situáciu, funkciu, zámer autora a na obsahové zložky prejavu“ (str. 17), pak z toho vyplývá, že za slohové je možno považovat jen takové prostředky a postupy, které jsou výsledkem aktivního výběru a záměrné organizace. Avšak výstavbové postupy, typické pro výstavbu mluvených projevů, jsou zcela jiné povahy a jsou podmíněny jinými faktory než slohotvornými. Jestliže se např. nedostatek výpovědní perspektivy projevuje v jazykové výstavbě mluveného projevu porušováním obvyklého vyjadřování syntaktických vztahů, v neukončeném kladení pauz, v nemotivovaném aditivním přičleňování, v užívání preparativních výrazů, parazitních slov, v nefunkčním opakování apod., nelze v tom spatřovat výsledek organizace, záměru, výběru. Mluvěcí většinou záměrně uaujují o pravý opak. Podobné není záležitostí slohovou hojná situační elipsa umožněná seптím mluveného projevu se situačí. Rovněž např. kladení přímých otázek a užívání imperativních vět, podmíněné přítomností adresáta projevu, není jev stylistický.

Výstavbové postupy, kterými se liší projevy mluvené od projevů psaných, nejsou tedy podle našeho názoru postupy slohové: nejsou výsledkem záměrného výběru a organizace, ale daleko spíše jen nezbytným důsledkem (odrazem) těch specifických podmínek, za kterých mluvené projevy vznikají. Tyto podmínky nemají ovšem povahu činitelů slohotvorných.

Z našeho závěru vyplývá, že problematika výstavby promluv psaných a mluvených není svou podstatou problematika stylistická; z její charakteristiky naopak vyplývá celkem jednoznačně, že je to typická záležitost obecné problematiky výstavby promluvy a že tedy patří do teorie promluvy.

Na druhé straně by bylo podle našeho názoru třeba připojit k slohotvorným činitelům, jak je uvádí autor a vůbec doosaďadní stylistika, ještě činitele dalšího. Běží o to, co bychom snad mohli nazývat tlakem stylových norem. Při každém jazykovém projevu je totiž třeba respektovat normy a pravidla daného funkčního stylu, dále norem vyplývající z objektivní stylové diferenciace soustavy jazykových prostředků a konečně normy příslušného stylového žánru (druhu, útvaru). Je všeobecně známo, jak právě povědomí zmíněných stylových norem reguluje výběr a organizaci jazykových prostředků při stylizaci a jak na druhé straně nedostatek tohoto povědomí vede k nejhrušším stylistickým chybám a nedostatkům. Nerespektování objektivního stylového rozvrstvení prostředků jazyka na ose hovorovost — knižnost má např. za následek promiskuitní, stylisticky nefunkční užívání prostředků nepříznakových a příznakových, nerespektování žánrových norem a konvencí vede k neschopnosti dobře stylizovat žádost, zprávu, inzerát, pozvánku, recenzi, fejeton apod.

3. Na pozadí slohotvorných činitelů buduje Mistrík odpovídající soustavu stylů. Subjektivním slohotvorným faktorům odpovídají styly subjektivní, objektivním činitelům styly objektivní. Zásadní dichotomie v rámci objektivních stylů — styly dorozumívací: styly umělecké — je vymezena na základě funkce projevu. S přihlédnutím k dalším objektivním slohotvorným činitelům pak Mistrík dělí dichotomiicky dorozumívací styly na jazykový styl soukromého styku (tzv. styl hovorový) a na styly veřejného styku. Ty pak dále diferencuje na styl administrativní (úřední), styl vědecký (odborný) a styl publicistický (novinářský).

Taková klasifikace a hierarchizace stylů je v podstatě správná a lze s ní souhlasit. Zejména správné je to, že se na základě nejdůležitějšího objektivního slohotvorného činitele — funkce projevu — dostaly do protikladného vztahu styly dorozumívací na jedné straně a styl umělecký na straně druhé. Zaměření k estetické funkci uměleckého stylu vede, jak Mistrík správně ukazuje, k soustředění autora i vnímatele projevu na výraz sám, na způsob vyjádření. Při charakteristice vlastností uměleckého stylu bylo by ovšem třeba náležitě vyzvednout to, že se estetického účinku uměleckého textu dosahuje především aktualizacemi (nebo jak říkal J. Mukařovský „deformacemi“) normy spisovného jazyka, a to v různých jejích oblastech. Jde jednak o aktualizace v oblasti slohotvorné, v oblasti sémantické (transpozice nebo spojování slov sémanticky inkongruentních), o aktualizace v gramatickém plánu jazyka, zde zejména v rovině syntaktické, typické zvláště pro moderní soudobou prózu, dále sem patří i ono hojně využívané prostředků nespisovných (lexikálních i mluvnických — v češtině zejména vpád tzv. obecné češtiny do uměleckých textů), ale i aktualizace v plánu zvukovém (hláskové kombinace, využití taktové segmentace, rozporu mezi přirozeným frázováním promluvy a členěním textu na verše, přesuny intonačních center větých i úsekových aj.), na nichž je budován verš, a ovšem sem patří dnes hojně využívané aktualizace povahy grafické. Spisovná norma představuje neutrální pozadí, na němž jsou všechny tyto aktualizace vnímány jako ozvláštňující funkčně motivovaná. Je pravda, že se o mnoha z těchto aktualizací pojednává v druhé části práce, ale při vlastní charakteristice uměleckého stylu (str. 68—74) by výklad o podstatě estetického působení uměleckého textu

mohl být prohloubenější. Poměrně kusé a všeobecné poznámky o povaze slovníku a gramatických prostředcích v uměleckých textech ho nemohou plně nahradit.

Výstižná je charakteristika stylu hovorového ve slovenštině. Vzhledem k češtině si zaslouží pozornosti zejména to, že to je podle autora přes jistou míru prvků nespisovných styl v podstatě spisovný, tj. budovaný na spisovné bázi. V češtině, jak známo, hovorový styl jednotnou jazykovou základnu nemá. U části mluvčích se opírá o tzv. jazyk hovorový, tj. o spisovný útvar zbařený knižních prostředků a variant (např. tvaroslovných), u jiné části vychází z báze obecné češtiny, tj. z útvaru interdialektických.

K celkové charakteristice stylů bych měl ještě jednu připomínku obecnější povahy. Netýká se jen autora posuzované práce, ale vůbec způsobu vymezování stylů a jejich vlastností. Zdá se mi, že bychom při charakteristice stylů a jejich vlastností, zejména se zřetelem na takové faktory, jako je funkce, zaměření a prostředí, měli dbát na to, aby nevznikal někdy oprávněný dojem, že daný (funkční) styl (např. styl odborný, publicistický aj.) představuje vlastně soubor jistých více méně specifických slovníkových a gramatických prostředků, případně spolu s jistými stylovými postupy. Je jisté, že každému stylu lze přiřadit prostředky pro něj specifické, které právě proto, že se jich v daném stylu užívá nejčastěji, nabývají povahy prostředků stylově příznakových, avšak samy o sobě tyto prostředky netvoří to, co se pod pojmem styl rozumí nebo rozumět má. Bylo by proto třeba zdůraznit, že každý (funkční) styl je vlastně soustava norem, pravidel a konvencí, jak vybírat a organizovat prostředky jazykové soustavy v projevech stejné funkce a zaměření. Vyhnuli bychom se tak tomu, že se styl velmi často (např. u učitelů na středních školách) ztotožňuje se souborem jistých prostředků nebo že se vůbec chápe jako nějaká část spisovného jazyka.

Velmi cennou a vítanou složkou Mistríkovy charakteristiky jednotlivých stylů je podrobný a propracovaný výklad o stylových zánrech (útvarech, druzích). Na tuto důležitou složku stylistické systematiky se v pracích o stylu obvykle zapomíná, třebaže jde o problematiku, která např. ve škole představuje základní náplň slohové výuky. Lze říci, že se autorovi skutečně podařilo ukázat, které žánry patří k danému stylovému typu, a hutně je charakterizovat. Tím jeho práce uspokojuje i naléhavou potřebu praxe.

4. Už jsme uvedli, že druhá část práce s názvem *Stylistické prostředky* podává podrobný rozbor lexikálních, gramatických i zvukových prostředků jazyka z hlediska jejich stylistické rozrůzněnosti a konkrétního slohového využití v projevech různých stylů a jejich žánrů.

V kapitole o slovníku autor nejprve charakterizuje jednotlivé slohové vrstvy slovní zásoby (hovorová slova, odborná terminologie, poetismy, expresiva...). Tato přehledná a instruktivní charakteristika by podle mého názoru potřebovala ještě teoretický úvod, v němž by byly obecně vloženy příčiny, podmínky a zákonitosti stylového rozvrstvení jazykových prostředků, a to nejen lexikálních, ale i gramatických. Při konfrontaci různých stylově příznakových vrstev slovní zásoby bylo by také záhodno ostřeji odlišit diferenciaci na ose hovorovost—knižnost na jedné straně od rozrůzněnosti na ose expresivnost—neexpresivnost. Jinak je charakteristika jednotlivých lexikálních vrstev podána pečlivě, v žádoucí úplnosti a se zřetelem k potřebám stylizace. Cenné jsou při tom zejména zhuštěné výklady příslušných odborných termínů lingvistických i literárněvědných, spjatých se stylistickou klasifikací slovníku a sémantických změn slov v textech stylů sdělovacích i v textech uměleckých (např. metonymie, perifráze, symbol, oxymoron, synestéze, eufemismus, litotés aj.). Organicky je do stylistické charakteristiky slovníku také začleněna analýza slovtvorných prostředků a vzorců, pokud mají povahu stylově příznakových prvků.

V rozsáhlé kapitole, pojednávající o slohovém rozrůznění a využití prostředků gramatických, zabývá se autor nejprve rozбором stylisticky relevantních jevů z oblasti morfologie. Jde mu při tom zejména o využívání jednotlivých slovních druhů a jejich kategorií a o stylistické hodnocení tvaroslovných dublet. Je tu ovšem i mnoho základních výkladů systémových, které představují jen pozadí pro zmíněnou charakteristiku stylistickou.

Těžiskem této kapitoly je stylistická problematika prostředků syntaktických. Rovněž zde se na nezbytném pozadí obecného popisu syntaktického systému podává stylistické hodnocení syntaktických jevů a konstrukcí, sleduje se jejich synonymita a ekvivalence a hodnotí se stylové využití jednotlivých typů a jejich variant. Funkční a tím i stylistická analýza by mistry mohla být ještě diferencovanější a propracovanější (viz např. část o větách podle modalnosti, str. 190 až 194; chybí zde také poznámky o kladu a záporu a o jeho stylistickém využívání). Velmi cennou složkou této kapitoly jsou výklady o syntaktické kondenzaci a o jejich prostředcích. Plně se tu uplatňuje zřetel k synonymitě konstrukcí, a to je základní stylistický aspekt.

V části o expresivních syntaktických konstrukcích se pojednává o apoziopéze, o přerývané výpovědi, ellipse, o asyndetu, o samostatném větném členu, o přičleňovacích výrazech, o parantézi a o opakování částí výpovědi. Jednotlivé funkční typy opakování jsou tříděny podle literárně-

vědné klasifikační struktury (epizeuxis, anafora, epifora, palilogie...). Toto třídění by ovšem mělo být opřeno o aspekt funkční, podle kterého se opakování výpovědních komponentů rozčleňuje na opakování nemotivované a motivované, a to pak dále na opakování intezifikační a emfaticko-emocionální. K celé této části práce je však třeba mimo to ještě poznamenat, že jsou sem z hlediska výstavby výpovědi zahrnuty jevy náležející svou povahou k různým výstavbovým rovinám: tak např. apozi péza patří do roviny gramatické stavby věty, kdežto např. elipsa, vytýkání nebo osamostatňování větných členů je zase záležitostí roviny aktuálního větného členění; měly tam být po mém soudu proto jako specifické výstavbové postupy zařazeny.

Aktuálnímu větnému členění je věnována část samostatná. Obsahuje však většinou jen obecné výklady o podstatě, prostředcích a základních způsobech realizace aktuálního členění výpovědi a chybí tu kromě poznámek o subjektivní slovosledu analýza specifických (zvláštních) postupů ve výstavbě této roviny, jako je zdůrazňování jádrových nebo východiskových složek pomocí příznakových variant intonace, přesunů větného nebo úsekového intonačního centra, vytýkací částic, slovosledné inverze, vytýkání jádra a východiska, opakování jádrových složek aj. Všechny tyto postupy jsou totiž stylisticky příznakové.

Důležitou část práce představuje analýza prostředků zvukových. V souvislosti se stylistickými vlastnostmi fonémů a jejich kombinací (eufonie, kakofonie, onomasie, aliterace) dostává se čtenáři poučení o rýmu, jeho podstatě a typech. Sem jsou také zahrnuty výklady o melodii, přízvuku, pauze a intonaci. Správně se tu intonace interpretuje jako komplex zvukových prostředků, zejména melodie, důrazu a pauzy. V poznámkách o přízvuku není však dost zřetelně vymezen rozdíl mezi přízvukem slovním, větným a úsekovým; preciznější analýza a diferencovanějšího přístupu by si také zasloužil výklad o funkcích intonace ve výpovědi.

V oddíle o kompozici si zaslouží pozornosti čtenáře zejména část pojednávající o slohových postupech. Mistrík správně oddělil tyto slohové postupy od stylových žánrů, s nimiž se nejednou nespřávně ztotožňují, a ukázal přesvědčivě, které postupy jsou specifické pro jednotlivé styly. Autor rozlišuje informativní slohový postup, typický pro styl administrativní, slohový postup popisový, typický jednak pro styl odborný (odborný popis), jednak pro styl umělecký (umělecký popis), vyprávěcí slohový postup a výkladový slohový postup.

Práce je uzavřena poznámkami o tematické výstavbě projevu a informativní kapitolkou o statistických metodách při stylistickém rozboru.

Z našeho přehledu a hodnocení je zřejmé, že se autor pokusil zpracovat stylistickou problematiku opravdu v celistvosti a úplnosti, nikoli torzovitě a výběrově. To je největší klad této práce.

Miroslav Grepl

Русская диалектология. Под редакцией *Р. И. Аванесова* и *В. Г. Орловой*. АН СССР Институт русского языка. Москва 1964. 306 стр. + 1 карта.

Рецензируемая книга занимает честное место в славянской диалектологической литературе в этом времени. Она представляется плодом коллективной работы московских диалектологов стоящих на высоком теоретическом уровне достигнутом при обработке материала для диалектологического атласа русского языка. Проблематика современной языковой действительности ставит московских диалектологов перед задачей изучать структуру русского диалектного языка в его территориальной дифференциации и разнообразных формах народно-разговорного языка (просторечия, полудиалекты, мешанские говоры и другие). Надо иметь в виду, что описание русского диалектного языка в его структурно-территориальном варьировании не противостоит его историческому изучению, а напротив является историческим изучением — когда перед историей диалектного языка стала задача — вместо изучения истории отдельных изолированных языковых элементов изучать развитие самой диалектной системы, смены диалектных систем. Потому что нам невозможно докладывать подробно об отдельных частях рецензируемой книги, обратим внимание на проблемы, перед которыми стоят и чешские диалектологи. Большим шагом вперед в области изучения русского диалектного языка является факт, что он изучается с разных сторон языковой системы (фонетической, морфологической, словообразовательной, синтаксической, лексической) по новым методологическим структуральным путям. Во главе книги стоит введение (*Р. И. Аванесов*), в котором разработана проблематика структуры языка как целого, диалектного языка и его территориального членения изгloss, территориальных и социальных диалектов, диалектологии как языковедческой дисциплины, её отношения к истории языка и к историческим наукам. Надо сказать, что положение диалектологии, изучаемой медленное исчезновение традиционных территориальных диалектов и их